

**SAMİNƏ
HİDAYƏTQIZI**

**Muğam
qəsrİ**

Azərbaycan
Kitabxanası

ANSAMBL BU GÜN DƏ YAŞAYIR

“Amma demişəm, nə qədər canım sağdır,
qoymayacağam axsasın, o ansambl mənə
əmanətdir”

Müsahibim
Azərbaycan Respublikasının
xalq artisti,
tarzən
Möhlət Müslümovdur

– Çoxları kimi kasıb ailədə dünyaya gəlmişəm. Bizim kökümüz tərəkəmədir. Hərdən deyirəm ki, qoyun otara-otara gəlib bu sənətə çıxmışam. Uşaqılıqda atamdan tez-tez eşidirdim ki, mənim o qədər həvəsim vardı tar çalmağa, kasıbcılıqdan bu sənətə yiyələnmə bilmədim. Demirəm ki, muğamların hamısını bilirdi, amma onları bir-birindən ayırırdı.

Anamın natamam orta təhsili vardı, yeri gələndə Füzulinin qəzəllərini açırdı mənim üçün (atası Qobulu axund Şeyxəli babam Nəcəfdə 25 il ruhani təhsili almışdı). Bəzən xanəndələrin ifasına irad tuturdu. Deyirdim, ana, sən bunları hardan bilirsən? Deyirdi, bala, müharibə qoymadı, mən oxusaydım, indi savadlı bir adam olardım. Onların bu söhbətləri

məndə musiqiyə həvəs aşıladı.

Anam danışırdı ki, 2 yaşın vardı tavanı götürürdün, gətirib mənə verirdin və deyirdin ki, «oxa» (oxu deyə bilmirdin). Deyirdim, ay bala, mənim səsim yoxdur, oxuya bilmirəm, əl çəkmirdin. Axırda tavanı qoyurdum qulağıma, deyirdim, «əzizim, balam hey...» Ondan sonra sakitləşirdin.

– *Möhlət müəllim, sizə fəxri adın verilməsi bildiyimə görə gecikdi?*

– Mən bu sənətə fəxri ad almaq üçün gəlməmişdim axı. Mənim «mitir-kama» yazmamışdılar ki, əməkdar və ya xalq artisti olum. Allah verir insana sənəti, çörəyi. Bu gün çox şükürlər olsun, az-çox tanınıram, yaddan çıxma-

Şəkildə soldan: Alim Qasımov, Möhlət Müslümov və Fəxrəddin Dadaşov

ram da. Sənətdə çox zəhmət çək- mişəm. Mənə belə gəlir ki, fəxri adı elə gec almaq yaxşıdır, adam gec öldə olunan şeyin qədirini yaxşı bilir.

O adı almamışdan bir cürə hiss edirsən özünü, andan sonra başqa cürə. Bu adamın məsuliyyətini artırır. Yaxın vaxtlarda bu adı layiq olan da aldı, olmayan da. «Əməkdar artist» fəxri adı bir növ əmək kitabçasında qeyd olunan «paçyotni qramota»ya oxşadı.

Bir nəfər Habil Əliyevin yanına gəlib deyir ki, Habil müəllim, mənə «əməkdar» adı veridilər, amma layiq deyil ey. Deyib, əşi, onlar verdi verdi, sən niyə alırdın? Şükür Allaha ki, biz başucalığı ilə aldıq onu. Vallah, belə şeylər üçün heç vaxt qapı döyməmişəm, təbiətim belədir. Mənə Prezident təqaüdü YUNESKO-nun rəyinə əsasən

Tələbəsi ərdbəlli Məhəbbət Fəxrətli Azərbaycanın görkəmli muğam ifaçılarının tədqiqi ilə məşğuldur. O müəlliminə məhəbbətini belə ifadə edir: "Möhlat müəllim ürəkədir başdan ayağa".

verildi, heç yaşım da düşmürdü.

– *Əcnəbi tələbəni Məhəbbət sizi İranda çox sevdiqlərini söyləyir...*

– İranda Vədud Müəzzin var, o həm heykəltəraş, həm rəssam, həm də xanəndədir. Onun burada keçirilən konsertinə yoldaşları apardım, həm də orada solo çalardım. Ərdəbilə əvvəllər adamı buraxmırdılar axı. Biz ancaq Tehrana gəldik. Adama «tütke-təbərrik» kimi əllərini vururdular, o qədər hörmət edirdilər ki, utanırdım. Mən burada olarkən söz vermişdim ki, Ərdəbilə gələndə sizə «Segah» borcluyam, onu çalacağam.

İranda olanda onların televizionundan jurnalistlər gəldilər məndən müsahibə almağa. Və verdiyim sözü mənə xatırlatdılar. Dedim, mən hazırəm. Fikrimdə vardı ki, bir 7-8 dəqiqə çalaram. Necə oturdumsa tarın üstündə, gördüm zalda ağlayırlar. Bir də ayıldım ki, 26 dəqiqə keçir.

Bu dəfəki konsertimdə də onlar üçün «Segah»ı 3 gün, hər gün də başqa variantda çaldım

– *Muğamı müxtəlif variantlarda çalmağ mümkündür?*

– Elə tarçalan var ki, 50 – 60 ildir bu sənətə yiyələnib, artıq qocalıb, tələbəyə də eyni öyrədir, çıxıb konsertdə də o cür ifa edir. Təbii ki, öz dəst-xəttin olanda tamaşaçı üçün onu ifa edirsən. Özünü tərifləmək olmasın, 90 faiz tarçalanlar mənim yolu gedirlər. Əməkdar artistlər Elçin Həşimov, Əliqası Cəbiyev, Ələkbər Ələkbərov, Rövşən Qurbanov mənim tələbələrəm olublar. Mənim tələbəm olmayanlar da baxıt

görürəm ki, mənim yolu çalırlar. Tələbələrə həm klassik yolu, həm öz yolu öyrədirəm. Tələbə var 5 kilo götürür o yükənd, tələbə də var iki kilo götürə bilir. Zəif tələbələr öyrətmək üçün onun beyninə, əl-qoluna uyğun bir yol tapıram. Görürəm ki, o tələbədən ifaçı çıxar ona başqa şeylər də öyrədirəm. Yaxud hamısını başa salıram ki, bax bu var, bu da var... Dövrən dəyişib. Biz hər şeyi beynimizə yazırdıq. İndi isə maaşallah telefon var, maqnitofon var...

Sənətkarın ifaçılıqla yanaşı, həm də müəllimlik qabiliyyəti olmalıdır. Bu, hər adama qismət olmur. Müəllim var ki, ifaçılığı bacarmır, ifaçı var ki, müəllimliyi. Özümdən götürürəm, mən qulaqla, beynlə öyrənmişəm. Məsələn, eşirdim Əhşən Dadaşov, Hacı Bəhrəm Mansurov filan yerə çıxır, gedib onlara qulaq asırdım, yaddaşıma yığdırdım. İllər keçdi, gördüm, yaddaşımda kodlaşmış musiqilər yeri düşəndə mənə lazım olur. Yazmaq da pis deyil, amma

Yaxşı olar ki, uşlardan nəfəs-nəfəs öyrənəsən

Təbii ki, bu daha maraqlı olar. Görsən birdən yadıma düşür ki, filan vaxt filan toyda Məmmədəğa Muradov (çox güclü tarzən olub) muğamı belə ifa edərdi. Hətta bəzən o şeyləri mən yuxuda görürəm və əməl edirəm.

– *Bu sənətə neçə ilə yiyələnmiş olar?*

– Ümumiyyətlə bu muğam ki var, istər tar çalmağ olsun, istər kaman çalmağ, – ifaçılıq sənəti 3 ilə, 5 ilə əmələ gəlmir. 20 – 25 ilə yetişir bir tarçalan,

o da yetişsə. Mən öz təcrübəmdən danışırım.

– *«Dəşti»ni bu cür gözəl ifa etməyi kimdən öyrənmişiniz?*

– Mənə heç «Dəşti» öyrədən olmamışdı. Elə gördüyüm rəhmətliklərdən eşitmişdim bu muğamı. Bir gün məni Əlibaba müəllim Maştağaya toya apardı. Bir az gecikdiyimdən toy sahibi bərk əsəbləşmişdi. Əlibaba müəllim mikrofonu götürüb dedi ki, "ay camaat, əsəbləşməyin uşağa, indi bu sizə bir dana «Dəşti» çalacaq, əsəbləriniz soyuyacaq. Mən də «Dəşti»nin vurğunu idim. Toy sahibi əsəbləşib, amma fikirləşmir ki, Əlibaba müəllim bəyənib ki, mənə aparıb da toya. Orda Əlibaba Məmmədovun ifasına bir «Dəşti» çaldım. Allaha and olsun, özüm də öz çalğıma vuruldum. Əlibaba müəllim dedi: «Gördüz, bu oğlan «Dəşti»ni özü kimi çaldı. Bu onun öz yoludur. Bunu yadırdınız saxlayın, vaxt olacaq Azərbaycanın bütün cavan tarçalanları bu yolu çalacaqlar».

Bu sənətdə nəşə eləmişəmsə, şükür Allaha. Bir məsəl var, «quyuya su tökməklə quyu sulu olmaz». İstedadı da adama görə Allah versin.

– *Xaricdəki dinləyicilərinizə bu musiqi necə təsir bağışlayır?*

– Dəhşət. Musiqini bilmirlər, sözləri başa düşməzlər, elə qulaq asırlar adama, elə bil muğamı bunlar yaradıblar. Hərddən muğamın fəlsəfəsini anlarıram düşünürəm ki, ilahi musiqidir bu.

– *Muğama necə baxırsınız?*

– Muğama müqəddəs bir pir kimi, milli köküm kimi, milli atributum kimi, kimliyim kimi, azərbaycanlılığım kimi baxıram. Düzdür muğamı içindəyəm, amma özümü hərdən elə hiss edirəm

Möhlet müəllim anası ilə birlikdə

ki, heç nə bilmirəm, hələ axtarıram... Nadan adamlar var, deyir ki, burda mənəm, Bağdadda kor xəlifə. Yoxlayıram, görürəm ki, cəmi 3 dənə muğam ifa edib də, hələ muğamın enini, uzununu bilmir. Tərif deyil, mənim ifa etmədiyim muğam yoxdur. Ancaq elə Dövlət Televiziyasını götürsək 150-dən yuxarı muğam dəstgahları yaşlılardan tutmuş, indiki muğam müsabiqəsinin uşaqlarına kimi mənim ifamda oxuyublar.

İndi də qorxuram deməyə ki, mən muğamı bilirəm

Heç bir səhədə düzgün deyil «mən» sözünü işlətmək.

– *Hazırda muğamda nə irəliləyiş var?*

– Mən deyirdim ki, bu dəqiqə bizim ölkədə dövlətimizin, prezidentimizin, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanımın tərəfindən analoqu olmayan bir qiymət var muğama. Nə qədər işlər görülür bu sahədə. Son vaxtlar muğam ifaçılarından üzə çıxan sənətkarlara çox qayğı oldu,

Allah qəni-qəni rəhmət eləsin ulu öndərimizə. Onun başladığı işi prezidentimiz davam etdirir. Bizlər bir az özümüzə gəldik. Amma bu muğam ifaçılarında günah da var, bir az cılızlığa gedirlər.

– *Məsələn, nədə?*

– Bunlar elə bil arxayın olurlar ki, mən artıq oxudum muğam müsabiqəsində, tanıdı məni kütlə.

3-4 dənə muğamla kifayətlənirlər, təzə qəzəllər öyrənmirlər

Muğamı təzələyən qəzəldir, tarçalının yeni bir xalqdır. Qapıdan girib, qapıdan çıxmaq şərti ilə ha... Qapıdan girib pəncərədən çıxırlarsa, bu düzgün deyil. Görək söhbələr, hissələr yerində qalsın. Adam var əlin salır bu deryaya yuyur, deyir mən də muğam ifaçısıyam.

İnsan nə qədər ömür sürməlidir ki, özünü gözəl üzqüçü saysın

Onda görək 500 il yaşayaq. Bütün Şərq ölkələrini gəzmişəm, Hindistanda da, Çində də, Yaponiyada da muğama qulaq asmışam. Türkdə, farsda, ərəblərdə də var... Amma bizim muğam seçilir onlardan və ən yüksəklərdə durur.

– *YUNESKO necə oldu gəldi bizim muğamımızı qəbul elədi?*

– Buna görə biz hər muğamdan danışanda Üzeyir Hacıbəyova minnətdar olmalıyıq. Vaxtilə 5 dənə pərdəni ləğv etməklə, kəşib atıb tardan o pərdələ-

ri, bizim muğamımızı, tarımızı fars muğamından, fars tarından, türklərin pərdəsindən ayırdı və buna görə də YUNESKO bizim muğamımızı qəbul elədi. İndi gəlin görək biz neyirik muğam üçün?

Bax, bu ürəkəşirdicidir

Cavanlar çalışmalı, yeni qəzəllər öyrənməli, 3 muğamla kifayətlənməməlidirlər. Lazımdır ki, az oxunan muğamları oxusunlar. Dövlətimizin onlara göstərdiyi qayğıya sənətləri ilə cavab versinlər.

Allaha and olsun, biz iynə ilə qor qazmışıq. O dövrə yox idi belə şeylər. Heç fikirləşmədim, gözümün önünə də gətirmirdim ki, bunları edim, bəlkə məni çağırırlar filan yerə, filan şey olar. Bu qədər əziyyət çəkirəm, gedim bununla pul qazanım, televizora çıxım, onu ələyim-bunu ələyim.

Fəhlə ailəsində doğulmuşdum. Günortaya qədər dərsmi oxuyurdum, günortadan sonra qoyun-quzu otarırdım, ot biçirdim, ailəyə kömək edirdim. Ac qalan vaxtım da olub. Bir dəst

paltarım vardı, pəncəyimə o qədər yağış yağmışdı ki, qolları qısalıb, gəlib çıxmışdı bura. O çətinlikləri görmüşdüm. Ancaq mən vurğun idim sənətə. Otururdum sənətimlə məşğul olurdum. İndiki cavanlar gəlir sənətə, istəyir tez tanınsın, maşını, pulu, evi olsun və s. Sənətdə alın təri tökməlisən, sənətin zirvəsini qram-qram əldə etməlisən. Mənim yaşdılarım da bunu görüblər, məndən yaşda böyükklər...

– *Xarici dövlətlərdən iş təklifi alan vaxtlarınız olub?*

– Sizə bir şey danışım. 1994 – 95-ci illərdə Kanadada qasrolda idim. Görürdüm artıq heç kimə lazım deyil bu sənət, nə dolanısq, nə maas var, durğunluq illəri idi də. Mənə bir iş təklif olundu. Belə təkliflər çox olub. Əvvəl razılaşmaq istədim, sonra etiraz etdim. Mənə zarafat edirdilər ki, bu toz-torpağa görə tələsirsən bura. Deyirdim, nə danışsınız, qurban olum mən vətənimin toz-torpağına. Ən uzun səfərim olub ay yarım.

Aşiq Ədalət Nəsiyev və Möhlət Müslimov

Mən dözə bilərəm qərib yerdə

Almaniyada bir neçə il bundan qabaq mənim ansamblımın müşayiəti ilə 11 disk çıxardıq. O disklərin təqdimatında həm ansamblın rəhbəri kimi, həm də üçlüyün tərkibində iştirak edirdim.

Mötəbər bir kilsədə konsert verdik. Zalda dindəyicilərin səksən faizi almanlar idi. Orada bizə nə qədər təkliflər oldu. Onların radiolarında çıxışlar etmişəm. Almanyanın bəlkə bir 10 – 12 şəhərində olmuşam. Almanlar çox intizamlı millətdir. Konsertdə min nəfər oturub, elə bilirdin ki, bir nəfər oturub. Milçək uçsa səsi gələr. Ümumiyyətlə musiqini sevən millətdir.

– Sizin sənəti davam etdirən oğlunuz Rüstəmə əl uzadırsız?

– 3 uşağım, 7 nəvəm var, Allah hamıya qismət eləsin. Rüstəm mənim adımdan bir o qədər istifadə edən uşaq da deyil. Amma bilirlər Möhlətin oğludur, mənimçün vaxtilə çətinliklə düzələn iş, ola bilsin onun üçün bir az asan düzəlsin. Bu yerəcən mən ona bir də-

nə mizrab öyrət-məmişəm. İstəyirəm mən çəkən əziyyətləri o da çəksin. Hərdən danlayıram ki, bəsdə mənə yamsıladın, deyir hamı yamsılayır, mən də yamsılayıram. Deyirəm axtar öz yolunu tap. Deyir yol qoy-musan ki, biz tapaq.

Mən demirəm ki, yol qoymuşam.

Götürmüşəm tarı, Allah tərəfindən vəhy gəlib, muğam çalmışam, heç özüm də hiss eləmədən bir neçə barmaq eləmişəm. Deyiblər mənə ki, bunu heç kim eləməmişdi, sən elədin. Oğluma tövsiyə edirəm ki, o da belə çalışsın. Hərdən mənə zarafat edir ki, «tapıram a, yavaş-yavaş».

– Necə oldu sizi bu ansambla rəhbər qoydular?

– Əsas 1929-cu ildə qoyulan bu ansambl Azərbaycanın ilk ansamblıdır. 1931-ci ildə Müslüm Maqomayev və Üzeyir Hacıbəyovun təkidilə radio nəzdində fəaliyyət göstərüb. Arada 3 il repressiya illərində ansamblın fəaliyyəti dayanıb, 1941-ci ildə yenidən bərpa olunub. Bildiyiniz kimi Əhməd Bakıxanovu qoyublar rəhbər.

Əhməd Bakıxanov dünyasını dəyişəndən sonra ansambla onun adı verilib, rəhbərlik isə Həbib Bayramova tapşırılıb. 1994-cü ildə Həbib Bayramov dünyasını dəyişəndən sonra məni təyin etdilər.